

Roman

Poštnina plačana v gotovini Številka 2 Din

Naročnina: 1 mesec 8 Din,
1/4 leta 20 Din, 1/2 leta 40 Din,
vse leto 80 Din. — Račun
poštne hranilnice v Ljubljani
štev. 15.393. — Dopisi: „Ro-
man“, Ljubljana, Breg 10-12.

Tednik za vse / Izhaja ob sobotah / Ljubljana, 25. I. 1930 Leto II. - Štev. 4

VSEBINA: P. R.: NEZAKONSKA MATI, roman iz naših dni. — Gerhard: ŽREB, zgodbica. — Arkadij Averčenko: IGRALKA IRENA, sličica. — Branko Sodnik: OLGA, novela. — H. Hilgendorff: KONZULOVA SKRIVNOST, kriminalni roman. — B. Bengston: NA POSKUŠNJO, sodobna sličica. — ŠALE.

NEZAKONSKA MATI

Roman iz naših dni

Napisal P. R.

Prejšnja vsebina:

K Miri, ženi tovarnarja Andreja Lokarja v Zabregu, je skrivaj prišel Ciril Samec, njen bivši zaročenec, da jo poslednjikrat vidi... Tovarnar ga bežečega obstrelj in opazi Miro, ko vrže za njim poljub. Andrejeva sestrična, sirota Ljuba, vzame krivdo nase. Lokar jo zatoži ženinu, kapetanu Milanu Stankoviču, da se mu je izneverila. Zavržena po Milanu, z otrokom pod srcem, pobegne Ljuba v Ljubljano. Mira od gorja zblazni. Čez nekaj mesecev Ljuba obupa in se zastrupi. Mladi dr. Lipar jo reši; ko Ljuba povije sinka s krivo nožico, jo tolaži, da se bo popravil, ter prevzame trud in troške za otrokovo zdravljenje. Zaljubljen se je vanjo, a ona ve, da ne bo Milana nikoli pozabila. Da bi prihranila dobrotniku muke, se loči od sinka in postane strežnica v vojni bolnici. V Makedoniji so namreč izbruhnili veliki boji s komitskimi tolpmi. Enemu izmed naših polkov je pridružen tudi Milan. V njegovi četi služi Tone Skobec, drvarjev sin iz Zabrega. V boju dobi Milan strel v glavo. Ranjeni kapetan spozna v strežnici Silvi — Ljubo. Razjarjen jo spodi izpred svojih oči. Ljuba odide v drugo bolnico, da ne bi njena navzočnost postala ranjencu usodna.

Milan ozdravi. Tone Skobec, ki umira v sosednji postelji za mrzlico, dobi od doma pismo, v katerem mu oče pripoveduje, kako je usodno noč v tovarnarjevem parku opazoval prizor pod balkonom: neznanec je bil pri gospe, gospodična je vzela sramoto nase! Umirajoči ne more več brati in prosi kapetana, naj mu prečita pismo. Tako Milan zve, da je Ljuba nedolžna...

Usmiljenka sestra Terezija mu pove, da se bo Ljuba na potu v Niš te dni ustavila v bolnici. Skesan in ko-

prneč pričakuje Milan transporta. Nekega večera transport prispe in Milan govori z Ljubo na griču za bolnico. Toda njegovo kesanje je prepozno. Ljuba se je že v Ljubljani zaobljubila, da usliši dr. Liparja in postane njegova žena, če ji ozdravi otroka. Videč, da je vse zaman, jo kapetan prosi oproščenja in ji obljubi, da se ji umakne, da bo laglje prebolela...

Čuvaj Nosan je zalotil starega Skobca pri lovski tatvini ter ga naznanil orožništvu. Preden ga aretirajo, se lovski tat maščuje na tovarnarjem, ker ni preprečil Nosanove ovadbe. Pove mu, kaj je videl tisto usodno noč: Ljuba je nedolžna, kriva je njegova, Lokarjeva žena!

Pri dr. Liparju, ki je ozdravil malega Stanka, se nekega dne pojavi Ljuba, ki se je vrnila iz Makedonije...

„Zdaj se mi spet vrača pogum. Rešili ste mi dete — zanj hočem živeti. Morda mi bo bodočnost bolj naklonjena kakor prošlost.“

A njena duša je drugače govorila:

„Ne... ne... konec je vsega! Kako naj govorim o bodočnosti — brez njega, ki je moja bodočnost? Brez njega, ki ga ljubim in ga bom zmerom ljubila? Umaknem se svetu — daleč pojdem, daleč, da me nihče ne najde, in umrem kakor roža brez vode.“

Janko Lipar je molčal. Niti z besedico še ni izdal svojih čuvstev. Ali ni bil prisegel, da jih ne razodene? Da, navzlic vsej bolesti, navzlic neodoljivemu koprnenju, ki je vstajalo v njegovi duši — navzlic vsemu je molčal. Ne, ona ne sme vedeti, da jo še zmerom tako blazno ljubi, kakor jo je ljubil prvi dan. Ne sme vedeti, da rajši samega sebe onesreči kakor da bi njej vzel srečo. Usta ne smejo izdati tajnosti njegovega srca. Vsaj dotlej ne, dokler Ljuba ne pozabi prošlosti. Dokler ne vzklije v njenem srcu iskrica naklonjenosti do njega, iskrica, iz katere se morda pozneje vžge ljubezen — vse dotlej mora molčati.

Ali bo čas, dobrotni zdravnik, zacelil tudi to rano? O, ko bi to vedel, samo to če bi mogel vedeti!

Ali Ljuba ne vidi, kako trpi?

Če še vedno ljubi Stankoviča — dobro. Umaknil se ji bo in ostal ji bo lep in svetel spomin nanj.

A izvedeti je moral resnico!

Ljuba je še zmerom molčala. Zvesta dani besedi je čakala samo na besedico mladega moža. Tedaj bi mu dejala: „Nekoč ste mi rekli, da bi lahko stopila v novo življenje. Prošlost je za menoj. Ali bi me zdaj hoteli za ženo?“ Lagala bi mu, o, lagala! Navdahnila bi ga z mislijo, da ga ljubi, čeprav je njeno srce še zmerom utripalo za drugega.

Odgнала je težke misli in mu pogledala v obraz.

„Bodočnost mi bo morda bolj naklonjena kakor mi je bila prošlost.“

Doktor je vztrepetal. Njen glas je bil miren, skoro hladan. Kaj naj pomenijo te besede?

Oba je prevzela zadrega, skoraj strah. Nihče se ni upal izpregovoriti besedo. Obraz mladega zdravnika je bil hladan, a Ljuba je vedela, da je ta hladnost prisiljena, lažniva.

Zdajci se je mali Stanko izvil iz materinega objema. Ni maral, da bi bil žalosten on, ki ga je tako rad imel. Pohitel je k njemu in vzkliknil:

„Papa...!“

Kakor udarec s kladivom je udarila ta beseda v tišino duševnega boja. Janko je prebledel.

Vedel je, kaj hoče otrok. Razklenil je roke in ga stisnil k sebi. Začutil je, da mu nekaj vlažnega sili iz oči.

„Papa... pa-pa...“

Otrok se je še bolj stisnil k njemu.

„Papa... ne jokaj... ne žalosten... ne...!“

Janko se ni upal pogledati Ljubi v obraz. Nепrestano je božal otroka in kakor da se hoče opravičiti, je dejal:

„Meta, moja strežnica, ga je naučila teh besed, čeprav sem ji že večkrat rekel, da jih otrok ne sme poznati...“ Glas mu je trepetal.

Ljuba je opazila njegov nemir. Neskončno usmiljenje jo je obšlo.

„Gospod Janko... gospod Janko,“ je šepnila. Bilo je prvič, da ga je poklicala po imenu.

A on se je naredil kakor da ni čul. Stopila je k njemu.

„Gospod Janko...“

Tedaj je dvignil glavo.

Pogledala mu je v kalne oči in ga razumela. Hotel je na zunaj kazati mir, ki ga v sreču ni bilo. Njegove solze so jo zapekle. „Zakaj jokate, gospod Janko?“ Hotela je biti mehka, a se je sama ustrašila svojega lastnega glasu.

Obrnil se je proč in presekanjo zajecjhal:

„O, zakaj je otrok izrekel to besedo! Nisem maral, da bi vedeli za mojo žalost, želel sem vam srečo... samo srečo!“

„Kako naj bom srečna, če vi niste?“ mu je mirno odgovorila.

Vzdrltel je. Ali sanja? Ali je mogoče, da bi to bile njene besede? Ne, ne, meša se mu!

A Ljuba je povzela:

„Kako naj uživam življenje in srečo, če vem, da ste vi nesrečni? Nikoli ne pozabim, kaj ste storili za mojega otroka in zame. In ali mi niste nekoč rekli: ‚Brez vas bi mi bilo življenje dosmrtna Kalvarija!‘ O, kolikrat sem se domislila teh sesed! Zdaj vem, da bi vas mogla ljubiti.“

Mlademu zdravniku je vsa kri udarila v obraz in v očeh mu je zagorel plamen brezumnega upanja.

„Ljuba!“ je zašepetal. In s čisto tihim, prosečim glasom je dodal:

„Ali je resnica, kar govorite? Ali nisem samo igrača neusmiljenih sanj, ki se bodo še ta trenutek razpršile v nič?“

„Ne, niso sanje, gospod Janko,“ je odgovorila Ljuba. „Rekla sem vam, da upajte, a tudi jaz bom srečna, ko bom videla, kako me ljubite.“

Stopila je k njemu, vitka ko jelka, a blede ko marmor. O, kako je lepa! Mladi mož ni mogel oči odvrniti od nje.

„O, kako ste dobri!“ je zajecjhal in jo prijel za roko. „Hotel sem vam prikriti svojo ljubezen. Sklenil sem trpeti kakor sem trpel do slej. Kaj bi vam govoril... Brez vas mi ni bilo sreče, a vaša sreča mi je bila nad vse.“

In zdaj? Živela bova kakor v sanjah. Oboževal vas bom in samo gledal, kako bi si popolnoma osvojil vaše srce. Stanko bo prav tako moj kakor vaš. Oba vaju bom oboževal. Iz vašega spomina izbrišem vse, kar bi žalostilo vaše oči. Preje me je dušilo, zdaj spet

diham. Jokal sem, zdaj se smejem. Smrti sem si želel, zdaj se mi hoče življenja!"

Mladi zdravnik je bil srečen, da bi bil najrajši objel ves svet. Tako je bil srečen, da ni opazil, kako Ljuba izgublja zavest. A tudi če bi bil opazil... mislil bi bil, da je to od prevelike sreče.

Zakaj mu Ljuba ne bi govorila iz srca? Kaj bi jo moglo prisiliti, da mu reče nekaj, česar ni v njeni duši, da mu razodene ljubezen, ki je srce ne pozna?

„Glejte, Ljuba, novo življenje začneva. Pozabiva vse, kar je bilo doslej žalostnega! Imovit sem in vse vaše želje mi bodo zapovedi. Potovala bova, ogledala si bova širni svet, a najdražje nama bo najina ljubezen.“

Mali Stanko je stal med njima in zvedavo poslušal.

Ljubo je hotelo zadušiti. Z obupnim napotrom volje se je premagala in mu pokazala vesel obraz.

„Vaša bom, gospod Janko,“ je rekla. „Storila bom vse, da vam bom dobra žena. Samo prosim vas... dajte mi še malo odloga. Ljubim vas že... vsaj malo... čutim to. Toda hotela bi vas tako vzljubiti, kakor sem samo enkrat ljubila...“

Besede so se ji utrgale v grlu.

„O, kakor dolgo hočete!...“ je vzkliknil zdravnik. „Zdaj, ko ste me odrešili strašne negotovosti, bom lahko čakal.“

„Nekaj časa bi rada ostala pri usmiljenkah, s katerimi sem delila usodo na jugu. Obljubile so mi že, da bom lahko pri njih stanovala. Delala bom.“

„Ne, Ljuba, ne!“ je živo vzkliknil Janko.

„Zakaj ne?“

„O, poslušajte me, Ljuba, in... ne odbijte mi! Najel sem vam majhno stanovanje.“

„Stanovanje?“

„Da... Pod Rožnikom... Opremil sem ga, skromno sicer, a po vašem okusu!“

„Ne, ne... tega ne morem sprejeti!“

„Morate sprejeti, Ljuba. Ko sem to storil, nisem mislil na to, da boste kedaj moja, kolnem se vam. Rekel sem bil sam pri sebi: Kam pojde gospodična Ljuba, ko pride v Ljubljano? Kje naj se nastani v svojem otrokom? — Tam boste v miru. Tudi delali boste lahko, če vas bo volja. Res, Stanko je zdrav, a potreben je zraka, zelo ga je potreben. Pod Rožnikom mu

ga ne bo nedostajalo in na balkonu se bo lahko igral. Če ga daste v samostan, bi bilo to nova nevarnost za njegovo zdravje.“

Zdravnik je udaril na pravo struno. Ni se več upirala.

„Dobro,“ je povzel, „jutri se vselite. Hišnica je že obveščena; ključ dobite pri njej. Rekel sem ji, da ste mlada vdova in da se pišete Slavec. Ne pozabite tega imena! Živeli boste sami zase. Obiščem vas samo, kadar me povabite. Pokoraval se bom vsem vašim željam in nestrpno čakal, da mi porečete: Bodiva srečna!“

Lipar je vstal in vzdignil Stanka v svoje naročje.

„Tvoj papa bom,“ mu je šepnil na uho. „Ljubil te bom, kakor da si mi rodni sin, kri moje krvi. Ali hočeš biti moj?“

„Papa... pa-pa,“ je veselo začebľljal otrok.

Ko se je mladi zdravnik ozrl po Ljubi, je videl dve debeli solzi, ki sta ji polzeli po licu. Solze sreče... si je dejal. Sreče?

Zdravnik ni slutil, da sta to bili solzi bolesti in gorja...

Tedaj je rekel malčku:

„Pojdi in reci mami, naj ne plaka...“

V

LOCITEV

Uro nato je Ljuba z otrokom pod roko zapustila zdravnikovo stanovanje.

Namenjena je bila v samostan, ker je obljubila sestrama Tereziji in Honoriji, da jima pokaže Stanka. Zdravnik je poklical voz, potlej pa je naročil Meti, naj počedi in pripravi Ljubino stanovanje pod Rožnikom. Ob slovesu je prosil Ljubo za dovoljenje, da jo drugi dan obišče.

Stanko je šel brez obotavljanja z mlado ženo, ki jo je šele pred dvema urama videl, ki pa jo je ljubil z vso nežnostjo svojega mladega srca. Sicer je bil malce žalosten, ko se je moral posloviti od zdravnika, a Ljuba ga je vzela v naročje in mu tako prijazno šepetala na uho, da se je kmalu pomiril.

— — — — —
Gospa Jagodičeva je med tem nestrpno menciala v kuhinji in se povpraševala, kaj se neki godi pri zdravniku.

„Prav nič čudnega ne bo,“ je namignila možu, „če se bo to končalo z ženitvijo.“

Mož je ravno umival okna. Odložil je cunjo na stol in se zasmel:

„Prismojena si, stara. Same ženitve vidiš. Nemara bo res, da se je naš gospod v gospodično malo zagledal, ali da bi jo vzel...“

Meta že od nekaj ni prenesla, da bi ji mož ugovarjal.

„Kar molči!“ se je razvnela. „Take kvasiš, da nimajo ne glave ne repa. Ali misliš, da je gospod doktor tak človek, kakor so drugi mladi ljudje?“

„Nu, nu, nikar ne vpij,“ je miril dobričina. „Nič nisem rekel.“ Skomignil je z rameni. „Bomo videli, pravim... Zakaj si se neki obregnila vame? Rekel sem samo, da se mi čudno zdi... O, tisto je res, doktor Lipar je poštenjak...“

„Tako je! On ni tiste sorte, ki se igrajo z ženskami. Če jo ima rad, gotovo nima slabih namenov z njo. Jaz bi bila prav vesela, če bi prišlo do te ženitve...“

Potlej pa se je vendar nekoliko zamislila:

„Hm, malo čudno bi res bilo, da bi mlad in bogat zdravnik vzel žensko z nezakonskim otrokom. Take reči se dan današnji samo še v romanih bero.“

Obrnila se je k možu.

„Ni bilo prav, da sem te ozmerjala... menda res ni bilo prav...“

— — — — —
 Še vedno ji je hodilo po glavi to srečanje z Ljubo, ko je zagledala mlado mater, ki je prihajala z otrokom po stopnicah.

„Oh, gospodična... že odhajate? Nu, kaj pravite o Stanku? Ali ni lep otrok? A rečem vam, da tudi jaz izprva nisem prav verjela, da bi se popravil. Ko pa je bil tako slaboten, siromaček, s svojo krivo nožico... Ko bi vedeli, kako se mi je smilil!... A da ni bilo gospoda doktorja...“

Jagodička je vzela Stanka v naročje. Otrok se je neprestano smehljal in jo gledal.

„O, dobro pozna svojo botrico, navihanček, dobro jo pozna. Vedno mi pravi: ‚Bo-ter-ca‘. Ali ga vzamete s seboj?“ se je obrnila k Ljubi.

„Da, gospa Jagodičeva!“

„Gospodu doktorju bo hudo po njem. Tako se ga je že navadil; rad ga ima, kakor bi bil njegov. Ali se boste še kdaj oglašili pri nas?“

„Ne vem... Zdaj imam stanovanje pod Rožnikom. Gospod doktor je res dober človek; on mi ga je preskrbel.“

„O, potem se bomo pa časih videli. Morate nas kdaj obiskati. Tudi doktor nas menda misli zapustiti; preseli se v Šiško zaradi svoje klijentele. Ko mi je to povedal, mi je bilo zelo hudo...“

Potegnila si je z roko po očeh.

„Torej ste zadovoljni?“

„Sem. Izprva sicer nisem marala sprejeti zdravnikove ponudbe, saj veste, kakšne jezike imajo ljudje. Toda rekel mi je, da je vse to storil samo zaradi otroka. Da je Stanko še zmerom slaboten, je rekel, in da potrebuje več svežega zraka, ki bi mu ga v zatohli sobi v kaki zakotni ulici sredi mesta manjkalo. Pod takimi pogoji nisem mogla odreči: sprejela sem njegovo ponudbo.“

„Prav ste storili, gospodična. Če bi jo bili odbili, bi bili doktorja užalili... A ker sva že pri tem,“ Jagodička je nekam v zadregi mencala, „ali ne bi stopili malo k nam v hišo?“

Njen mož je bil očedil okna in se je lotil pometanja. Prislonil je metlo k zidu in pobožal Stanka, ki ga je njegova žena posadila na posteljo.

Gospe Jagodičevo je mikalo izvedeti, kaj je Ljuba govorila z zdravnikom. Dolgo se ni upala pričeti, nato pa se je le ojunčila.

„Ne zamerite, gospodična... ali ste z gospodom doktorjem govorili zastran stanovanja?“

Ljubo je oblila rahla rdečica.

„Kaj naj bi bila govorila? Povedala sem mu, da začnem svoje prejšnje delo.“

„Nekaj bi vam izdala, gospodična. Če bi samo hoteli, se vam ne bi bilo treba ubijati z delom. Lahko bi čisto drugače preživljali sebe in otroka...“

„Kaj vendar mislite, gospa Jagodička?“ se je zavzela Ljuba.

„Resnico govorim, čisto resnico. Prepričana sem, da vas ima doktor rad, zelo rad... Roko bi dala v ogenj, da je tako. Ko bi vedeli, kako je skrbel za Stanka! Tako, da so ljudje rekli...“

V zadregi je prestala. Začutila je, da je neumnost zinila, in se je ugriznila v jezik.

„Kaj so ljudje rekli?“ je vprašala Ljuba, ki ji je tudi postalo nerodno.

„O, nič, nič... Neumnosti. Bolje bo, če molčim. Še razjezili bi se, a res ni vredno.“

„Res ne,“ je posegel v pogovor njen mož. „Ženske marnje!“

„Nič ni! Tjavendan sem rekla,“ je spet povzela Jagodička. „Verjemite mi, da nisem mislila, kaj govorim.“

Pred hišo se je začul ropot voza.

„Doktor se odpravlja,“ je menil Jagodič.

„Ne, ne, ta voz je zame,“ je vsa zmešana odvrnila Ljuba. „Gospod Lipar ga je naročil, češ da je za Stanka boljše, če se pelje. Moram se posloviti.“ Bilo ji je, kakor bi jo bil svinčen obroč stisnil okoli senc.

Stisnila je roko Jagodički in njenemu možu in jima obljubila, da ju kmalu spet obiše. Nato je odšla in kmalu je voz oddrdral.

V drugem nadstropju se je zganila zavesa. Za njo je stal mladi zdravnik in gledal za vozom, ki se je naglo oddaljeval.

Mlada mati je strastno stisnila sinčka k sebi in ga obsula s poljubi.

„Ljubi me, mili moj, ljubi me! Ti si moje vse, angelček dragi, vsa moja opora, edina moja tolažba. Nikoli ne boš poznal svojega očeta, ki te tudi ljubi — morda še bolj kakor jaz. O, kako bi bil srečen, če bi te mogel objeti... Tudi on bo odslej nesrečen kakor jaz, obupaval bo Bog ve kje. Božaj me, srce moje! Ovij mi ročice okoli vratu!“

Kakor da bi bil razumel mamičine besede, se ji je Stanko obesil za vrat in pritisnil svojo glavico na Ljubine lase.

V samostanu sta Ljubo sprejeli sestra Terezija in Honorija. Povedali sta ji, da je stanovanje v samostanu zanjo že pripravljeno.

Ljuba se je prestrašila. Kaj bosta mislili, ko jima pove, da ju zapušča? Ko jima prizna, da že ima stanovanje, ki ga ji je najel mladi zdravnik?

Res je, vedeli sta za obljubo, ki jo je storila v Makedoniji: da se žrtvuje zdravniku, če ji reši otroka — čeprav ga ni nikoli ljubila in ga nikdar ne bo. Ali jo bosta potem mogli še obsojati? Ne!

Sestra Terezija je pobožala Stanka.

„Kako je srčkan! In zdravje kar kipi iz njega.“

Ljuba ni odgovorila. Dušilo jo je v grlu.

„Vdajte se v božjo voljo,“ je nadaljevala redovnica. „Molili sva s sestro Honorijo za vas in bova molili. Morda najine molitve ne bodo zaman. Bodite močni, gospodična!“

Prijela je Ljubo za roko in jo vprašala, kako jo je sprejel zdravnik.

Deklica je verno, ne da bi bila kaj zamolčala ali pridejala, jela pripovedovati o svojem srečanju z zdravnikom. Povedala je, kako se ji je izprva zdelo, da se je zdravnik vdal v usodo in kako je potem posegel vmes otrok. S tresočim se glasom je priznala, da je na zdravnikovo prigovarjanje naposled pristala, da se vseli v stanovanje, ki ga je najel zanjo pod Rožnikom.

Sestri sta jo mirno poslušali, ne da bi jo bili prekinili. Morda so se jima za trenutek napele gube na dobrotljivem obrazu, ko je Ljuba govorila o stanovanju. A rekli nista nič.

Ko je Ljuba odhajala, ji je bilo laglje pri srcu.

Pol ure kasneje je stala pred hišo pod Rožnikom. Plačala je izvoščka in vstopila.

Hišnica je bila v svojem stanovanju v kleti. O prihodu nove stanovalke jo je že obvestila stara Meta, ki jo je doktor Lipar poslal pod Rožnik takoj po Ljubinem odhodu.

Ko je zagledala Ljubo, se je začudila. Na dejala se je starejše gospe.

„Gospa Slavčeva?“ je vprašala.

„Dal“

„Kar naprej, gospa! Mislim, da boste zadovoljni. Za hišo imate lep gozdič, na ulico prijazen balkon in dobrega zraka vam ne bo manjkalo. Ključev vam pa ne morem predati, ker jih je pred kake pol ure vzela neka starejša gospa, ki je zdaj gori v vašem stanovanju.“

„Meta!“ je prešinilo Ljubo. Zdravnikova pozornost jo je ganila.

„Zakaj ga ne morem ljubiti, zakaj ga nikoli ne bom mogla ljubiti, ko je tako dober?“

Krenila je v vežo.

„Prvo nadstropje, levo,“ je zaklicala za njo hišnica.

„Videti je dobra ženska,“ je dejala sama pri sebi. „Mladi gospod, ki ji je najel stanovanje, mora biti vanjo zaljubljen. Rekel je, da je njegova sorodnica. Hm, hm, kdo bi to ver-

jel? Sicer pa — dokler ne bo nič nespodobnega, lahko pogledam skozi prste.“

V tem je mlada mati s sinkom v naročju prišla v prvo nadstropje in pozvonila. Meta ji je odprla.

„O, gospodična, kako ste hitro prišli! Jaz sem med tem pospravila sobe. Lepo stanovanje boste imeli — gotovo vam bo ugajalo.“

Otrok jo je spoznal. Zlezel je iz materinega naročja in pohitel k svoji stari znanki. A poglej se je obrnil k mami in jo nedolžno vprašujoče pogledal.

„Papa... papa... kje je papa?...“

„Kako rad ima gospoda doktorja,“ se je nasmehnila Meta. „Angelček ve, koliko dobrega mu je storil...“

„Bo-ter-ca... kje je papa?“

Ljuba, ki je hotela skriti svoje vznemirjenje, se je razgledovala po sobi. Pohišstvo je bilo preprosto, a vendar lepo in okusno.

„Preveč lepo,“ je zamrmrala, „dosti prelepo... Kdaj naj mu povrnem?“

„O, gospodična, če bi hoteli... je pomembno namignila Jagodička.

Ljuba je vztrepetala.

„Kaj ste rekli?“

„Z eno samo besedo bi lahko zdravniku povrnil vse, kar je dobrega storil za vas in otroka...“

„Kako mislite?“

„Saj sami dobro veste! Vzemite ga — ali ne vidite, kako vas ima rad?“

Ljuba se je stresla. Ali res že ves svet pozna zdravnikovo skrivnost?

„Da bi postala njegova žena? Saj bom... saj bom...“

Zaprta je oči. Slabost jo je obšla, da se je morala nasloniti na mizo.

„Prepozno... prepozno!“ je tiho zamrmrala. „O, usoda, zakaj me tako preganjaš?“

VI

PROTI DOMU

Med bolniki in komaj ozdravelimi vojniki, ki so se vračali iz Makedonije v Ljubljano, je bil tudi stotnik Milan Stankovič. Stotnik, zakaj na ramenih je nosil že tri zvezde. Na prsah se mu je svetil red Karadjordjevičeve zvezde.

Morda ni bil tega odlikovanja nihče tako vreden kakor on. Toda vsa napredovanja mu niso razvedrila obraza.

Vračal se je v Ljubljano... za kako dolgo?

Koval je načrte za bodočnost. Prvo je bilo, da se čim prej umakne iz kraja, kjer živi Ljuba z drugim. Da, vrne se nazaj v Makedonijo, kjer je ves čas zaman iskal smrti. Morda mu bo zdaj bolj naklonjena. A preden se za zmerom odtrga, mora še nekaj opraviti. Samo zato se je vračal v Ljubljano.

Gerhard:

Žreb

„Tod sem že vozil, samo v nekoliko neprijetnejših razmerah,“ je rekel mister Smith in se zamišljeno zagledal v morje. „Da nas ni takrat odkril parnik ‚Espérance‘, danes pač ne bi imel prilike, da vam povem o tistem strašnem doživljanju.“

„Tudi takrat je bilo morje tako mirno kakor danes,“ je čez čas povzel Anglež. „Bili smo kake tri ure od otoka Madeire, ko se je parnik nenadoma sunkoma ustavil. Med potniki je nastala panika in samo to vem, da je kapetan nekaj zavpil o eksploziji kotla. Takoj nato je dal povelje, da moramo v rešilne čolne. Komaj smo to storili, ko je strašno počilo in trenutek nato se je mali parnik preklal na dvoje.“

Ne pomnim več, kako dolgo smo blodili po oceanu. Živeža nismo bili utegnili vzeti s seboj in prišlo je tako daleč, da smo začeli glodati vesla. Blazni od lakote smo sklenili — kaj vem, kdo se je domislil — da enega izmed nas zakoljemo in si z njim vsaj nekoliko potolažimo glad. A koga? Žreb naj določi, predlaga neki debeluh iz Marseilla — in ravno njega zadene. Nesrečnež začne jadikovati in tožiti, da ima ženo in otroke in da on gotovo ni kriv, če je prišlo do te nesreče. Tedajci pa vstane kapetan. Res je, pravi, nihče ni kriv, a on je odgovoren za katastrofo in ve, kaj je dolžan svojim potnikom — zato se hoče žrtvovati. S temi besedami si nastavi revolver na sence.

„Stoj!“ zavpije tedaj debeluh, ki je bil pravkar ušel svoji usodi. „Stoj! Ne v glavo! Možganen imam najrajši!“

Prav takrat smo zagledali dim parnika ‚Espérance‘. Bili smo rešeni.

Od takrat ne prenesem več možganov. Ali razumete?“

Arkadij Averčenko:

Igralka Irena

Sedel sem v garderobi znane igralko Irene. Prelestno dekle z belimi lehtmi, čudovito oblikovanim vratom, divnimi očmi in ... Vzkliknil sem: „Irena — ljubim vas!“

Rahlo je vzkriknila, sklenila roke in se obrnila k meni. Čez trenutek mi je ležala v naročju.

„Ljubljani, kako dolgo sem čakala na te svojega dragega: ‚O, ljubim te!‘“

„Srce moje, spomnila si me nežne deklice iz ‚Krizantem‘. Tudi ona vzklikne, ko objame svojega dragega: ‚O, ljubim te!‘“

Najina sreča je bila neskaljena. Časih sva se sicer sporekla, a vselej samo zaradi kake malenkosti. Opazil sem, da gleda v zrcalo, če jo poljubljam.

„Kaj iščeš v ogledalu, kadar te poljubim? V takem trenutku človek ne misli na zrcalo.“

Bila je v zadregi. „Vidiš, nekoliko nerodno si me objel. Prijel si me okoli vratu, a to ni prav; mož mora ženo objeti čez pas.“

Užalilo me je; dve uri nisem ž njo izpregovoril besede. Potlej je sama prišla k meni in me objela.

„Tepček — kdo bi se jezil zaradi take malenkosti! Rada bi napravila iz tebe zanimivega moža. Hotela bi, da bi bil srečen.“

Te besede so se mi zdele nekam znane. Moral sem jih že nekje čuti. Aha, pred kratkim so igrali ‚Kolo življenja‘, kjer je imela Irena glavno vlogo. Takrat je rekla, ko je poljubila junaka:

„Tepček, kdo bi se jezil zaradi take malenkosti“ in tako dalje. Človek res ne ve, kje se pri Ireni neha teater in začne resničnost.

Jel sem jo natančneje opazovati in kmalu sem se uveril, da prav za prav ne poznam Irene, ampak samo igralko. Zdaj je bila trpeča Vera iz ‚Nesrečnice‘, zdaj junakinja iz komada ‚Bolje kasno kakor nikoli‘ — zdaj spet koketa iz kake vesele igre.

Če sem se kje zamudil, me ni sprejela Irena, ampak junakinja žaloigre, ki je vila roke in ječala:

„Dragil Ne obsojam te! Nikoli te nisem lovila v svoje mreže, nikoli nisem ogražala svo-

bode svojemu bližnjemu. Vidim, da je samo ena pot iz teh okovov — smrt!“

„Nehaj!“ sem vzkliknil. „To je prizor iz drugega dejanja drame ‚Živa pokopana‘, kjer si igrala Olgo.“

Grenko se je nasmehnila.

„O, le muči me — prosim te samo, ohrani me v dobrem spominu, kadar se razideva.“

„Dovoli,“ sem jo prekinil, „da te popravim. Reči bi bila morala: ‚v blagem spominu‘. Ali si že pozabila svoj monolog v ‚Selivkah‘?“

Žalostno me je pogledala, se bridko razjokala, a skrivaj se je opazovala v zrcalu.

To mi je bilo že preneumno. Vzel sem plašč in odšel.

*

Drugi dan mi je pritekla naproti, me poljubila in vzkliknila: „O, vendar si se vrnil, moj dragi, stari osliček!“

Zvečer je bila v dramskem gledališču krstna predstava. Seveda sem jo šel gledat. V drugem dejanju je nastopil debel možak v vlogi prevaranega moža. Irena, ki je igrala njegovo ženo, mu je pritekla naproti, ga poljubila in vzkliknila: „O, vendar si se vrnil, moj dragi, stari osliček!“

Gledalci so se zagrohotali, a meni ni bilo do smeha.

*

Danes sem najsrečnejši človek na svetu. Spoznal sem Ireno, pravo, nepotvorjeno, prirodno Ireno. Sedel sem v obednici. Iz kuhinje sem začul Irenin glas. Vstal sem, odprl vrata in prisluhnil. Ne, take Irene še nisem čul. Prepirla se je s perico:

„Kaj, to naj bo pranje? To naj bo likanje? Kam ste spet zapravili moje svilene nogavice? Če ne znate prati, si poiščite drugod posla!“

Te Irenine besede so mi bile prava nebeška godba. „Da, to je Irena, to je prava, resnična, prirodna Irena!“ sem vzkliknil malone na glas.

Dragi bralci, gotovo poznate najnovjše drame. Ali je katera izmed njih, kjer se gošpodinja s takimi besedami prepira s svojo perico? Jaz je ne poznam. A če jo vi odkrijete, vas prosim, sporočite mi jo! Morda je Irena tudi tu igrala komedijo ...

Bog je ženo nazadnje ustvaril. Drugače tudi ni bilo mogoče, ker bi mu bila sicer pousod oporekala.

Branko Sodnik:

Olga

Čudno je s spomini.

Nekoč so nas učili, da so knjiga, ki je v njej popisano naše življenje.

Ni slaba ta razlaga. Težko bi bil kdo našel boljše in vendar smo čutili vsi, da ne pove vsega. Knjigo lahko vzameš v roko in jo odpreš kjerkoli hočeš, lahko si izbereš najlepša mesta in jih čitaš, kadar se ti zahoče, kadar bi rad zasanjal kaj lepega, ker je samo orodje tvojih rok in tvojih misli. Spomini, spomini so pa živa bitja, ki žive s teboj in v tebi.

Časih se nam zazdi, da so umrli, da so neke daleč, tako daleč, da jih ni več mogoče priklicati. Če so bili veseli, nam je žal za njimi, dokler jih ne pozabimo. Pridejo pa trenutki, ko smo sami, in tedaj se vrnejo pred našimi očmi, lepi, mladi.

Ko bi bili moji spomini knjiga...

...toliko listov bi iztrgal iz njih, da bi ostale samo še gole platnice in nekaj drobno popisanih strani.

Kaj bi napisal na prvi strani?

Napisal bi čisto kratko zgodnico, malenkostno na videz in vendar tako lepo.

Olga je sedela pri klavirju in igrala. Sam ne vem kaj. Morda je bil Grieg, morda... da, Grieg je moral biti, tisti njegov večno lepi „Samotni popotnik“, ki mi je bil prvo razodetje v glasbi. Vedno mi ga je morala igrati kadar sem bil pri njej.

Koščene tipke so oživele pod njenimi prsti, kakor da jim daje od svojega življenja, da jih hrani s svojgo krvjo.

Sedel sem tik ob njej in jo gledal. Sklonjena je bila nad klavirjem in lasje so ji zakrivali lice. Samo časih, kadar jih je z nestrpnostjo vrgla nazaj, sem ji videl v obraz, v globoke zelenkaste oči. Tako žalostne, bolne so bile te oči.

Bog ve kako dolgo bi jo bil poslušal.

Ljubil sem jo.

Tedaj se je vrgla na otomano. Sam nisem vedel zakaj. Kar naenkrat je nehala igrati. Streslo me je. Prebudil sem se iz sanj, ki so bile lepe, tako lepe in težko mi je bilo za njimi.

Glavo je zarila med blazine, da ji nisem videl v obraz. Z rokami se je krčevito oprijela blazine. Ihtela je, dobro sem čul.

„Olga.“

Stresla je glavo, a odgovora mi ni dala.

Tiho sem stopil k otomani. Ležala je pred mano kakor živa nesreča. Trpela je. Bog ve kaj se je tisti hip godilo v njeni duši. Da sem vedel, da sem vsaj slutil...

Sedel sem k njej in nagnil svojo glavo nad njeno. Z roko sem bredel po njenih temnorjavih laseh in jih božal. Za hip sem se ustavil na njenem čelu.

Vzdrhtela je po vsem telesu.

Tedaj je moja roka zašla na njeno lice in ga ljubkovala. Vse, vse ji je povedala ta roka izdajalska.

In drsela je po njeni mali bradici, po vratu in naprej do njenih grudi, do njenega srca.

Tam se je ustavila.

„Olga!“

„Branko!“

Burno ji je bilo srce. Tolklo je kakor kladivo in sunkoma so se ji dvigale grudi.

„Pusti me...“

„Ne, ne, Olga...“

„Branko...“

Tako proseč je bil njen glas.

„Olga, povej mi... Zakaj ti tako burno bije srce... za koga...?“

Zdrznila se je. Oprla se je na komolec in se dvignila k meni. In tiho, tako tiho, da sem njene besede bolj slutil kakor čul, mi je rekla:

„Za tebe, Branko...“

Samo to bi napisal v knjigo spominov. Nič več. Konec je tako vsakdanji.

... Spomin pa je samo dotlej lep, dokler ne pade v vsakdanjost življenja, dokler ne uto-
ne v njej.

*Gospodična Bella je prvič v Švici in vodniku ni lahko ustreči njeni vedoželjnosti. Ne-
prestano ga izprašuje, vprašanje za vpraša-
njem se usipajo iz njenih nežnih ustec. „Po-
glejte no tole... odkod pa so ti veliki kamni?“
— „Ledeniki so jih nanесли.“ — „A kje so zdaj
ledeniki?“ — „Najbrže so šli spet gor po druge
kamne.“*

KONZULOVA SKRIVNOST

Kriminalni roman

Napisal H. Hilgendorff

Prejšnja vsebina:

Neslišno sem se splazil v hišo konzula Traerja. Nad vse me mika skrivnost njegove železne blagajne. Ne denar, o, ne. Čudak je ta konzul; zakaj pošlje zvečer vso služinčad domov? Kakšna mračna skrivnost obdaja njegovo življenje? Zdaj sem pri blagajni — a tisti mah me oblije svetloba: od kod se je neki vzel konzul? V njegovi roki se blesti revolver. Zakaj me tako čudno gleda? „Roke kvišku!“ Moral sem sestiti; vzel mi je pištolo iz žepa. „Pod mojo hišo je kanal; kdor pride vanj, ga ne vidi več solnce. Ali bi se radi seznanili z njim?“ Kdo tako govori z vlomilcem? Zakaj ne pozove policije? „Ha, ha, ha,“ se zasmejem, „kanal? Ta ni slaba!“ Grohočem se na ves glas. Ne sme sumiti, da nisem navaden vlomilec. Vidim, da mi skoro verjame. A moram mu šele dokazati. „Dokončajte svoje delo; pet minut vam dam časa!“ Pet minut! Komaj, komaj! Blagajna je odprta. „Vzemite kaseto, nagrada za vaš trud.“ Čudno: nagrada vlomilcu? Kakšno zlodejstvo se skriva za tem? „Še malenkost!“ Potegnem me na hodnik. Pred nekimi vrati obstane. „Človeka, ki je v tej sobi, morate spraviti s sveta. Vi ali on!“ Umor? Ne, Bog ne daj! Vstopim: tema. Prižgem svetiljko. Tam... tam na postelji... mlado, lepo dekle. Stopim korak naprej. Dekle se zbudi in že ima v roki drobno pištolo. Strel! Tema! Zvenket razbitega stekla. Ali sem še živ? Da, še več: neranjen. Proč od tod! Neka roka me zgrabi za vrat in potegne s seboj. Potem me izpusti. Prižgem luč: nikogar. A tam je okno — proč iz te hiše, proč, proč...

Kdo je streljal? Dekle? Na koga? Na mene ne; ne bi me bila mogla zgrešiti. Na konzula? A čul sem dva poka. Konzulov revolver je bil neslišen. Čigav je bil drugi strel? Moral je biti še neki tretji, a na koga je streljal? Na deklico? Bog, ali je mrtva?

Na ladji „Imperia“. Sedimo v točilnici. Mladi tehnik Diener, ki se vozi v Južno Ameriko, pripoveduje o strašnem zločinu: konzula Traerja so snoči na zverinski način umorili. „Naj mu bo Bog milostljiv!“ meni pater James Godefroy. Čuden človek, ta pater. Tako mrzlih oči še nisem videl. Res, skoro bi bil pozabil: neverjetne reči se dogajajo na tej ladji. Baronu Liegensteinu je izginila listnica, igralki Tamavi briljantna spona, dr. Winderwaldu zlata ura, bankirju Morlandru ček. In naposled točaja izpred nosa šop dolarjev, izkupiček dneva... Kdo je tat? Eden izmed nas, ki smo v točilnici, brez dvoma... Ne: detektiv Young nas pre-

išče... nič! Zdajci zagledajo dolarje v mojem rokavu — kako za vraga so prišli tja? In v patrovi ovratnici Fergusovo rubinasto iglo! Ali je pater tat? Nemogoče! A pater pokaže na detektiva: iz telovnikovega žepa mu gleda zlata verižica... Obča zmešnjava...

Young si je otrl znoj s čela. Njegov robec je plapolal kakor zastava. Bela zastava, ki prosi za premirje. Toda mister Roullier mu je zadal še poslednji udarec.

„Potem... Young... bi morali prav za prav aretirati samega sebe,“ je rekel in ga potrapljal po ramenu. Young se je pod dotikom zdrzil, kakor da ga je kača pičila.

„Pokličite kapetana,“ je hripavo zaječal in se spustil na prvi stol.

Mister Anstruhter mu je sočutno natočil čašo whiskyja s sodo. Young ga je z dolgimi požirki popil. Saj mu je bil tudi prekleto potreben.

9

Naposled je kapetan Mormander pomirujoče dvignil roke in nas vzneseno nagovoril: „Gospoda! Nezmislno bi bilo ubijati si glavo. Priznati si moramo: v tem trenutku je tat močnejši od nas. Umel se je napraviti nevidnega, preobrnil je vso ladjo in se nam zdaj smeje, ker mu ne moremo do živega. Toda vsak vrč gre samo dotlej do vodnjaka, dokler se ne razbije. Prenapeta struna počni in tudi njega bo doletela usoda, še preden bomo v pristanišču. Kaj namerava lopov s takimi perfidnostmi, kakršno je pravkar napravil, je jasno ko dan. Zasejal bi rad med potnike zmešnjavo in nezaupanje, da bi potem laglje v kalnem ribaril. Hotel nam je vzeti trezno preudarnost. Toda mi smo ga izpregledali in zato je njegov udarec zadel v prazno. Ni se mu posrečilo, da bi vrgel le senco sumnje na tri gospode, ki jih je hotel na toli lopovski način ugonobiti. Kako je to napravil, si zdaj ne bomo ukvarjali glave, zakaj potem bi dosegel svoj namen: zasejati med nas nezaupanje, negotovost in dvome. Za nas je dejstvo, neovrgljivo dejstvo, da med vsemi gospodi, ki ste tu zbrani, niti eden ni in ne more biti tat. Ime slehernega izmed vas jamči dovolj. V slehernem obrazu je zapisana poštenost. In obraz je okno duše. Gospoda moja, naša okna so čista in snažna in vsakdo lahko brez strahu gleda skozi nje. In zato, gospoda moja... si sezimo v roke in molčimo o tem pripetljaju, ki se bo go-

tovo kmalu sam od sebe pojasnil. Molčimo o njem, ker smo ljudje časti in spoštujemo tudi čast drugih. Zakaj če vas pogledam, gospoda moja, tedaj vem, da v naši sredi ni klepetulj...“

Kapetan je ponudil roko najprej nam trem, patru, ki mu je resno in dostojanstveno odvrnil stisk, meni, ki sem bil vesel, da se je stvar tako dobro končala, in Youngu, ki je bil še zmerom bled ko prt.

Potlej so si tudi drugi gospodje stisnili drug drugemu roko. Bogme, takega stiskanja rok še nisem doživel.

Kapetanov govor je s svojo vznesenostjo dosegel svoj namen.

Ko sem potlej odšel z dr. Roullierjem na palubo, da pokramljam z njim o teh čudnih dogodkih, sem opazil kapetana in prvega krmarja v poveljniški kabini v vnetem pogovoru. Obema so žarela lica in kapetan je zdaj pa zdaj srdito udaril po mizi.

Človek kakor jaz ima zmerom pravico biti radoveden. Tako sem se z neko pretvezo poslovil od dr. Roullierja, počakal, da mi je izginil izpred oči, in se splazil k poveljniški kabini. Pod okencem je stala klop. Pogledal sem na morje. Solnce je zahajalo.

O, kako je bil lep pogled na morje s te klopi! Sédel sem torej na klop, ves zatopljen v lepoto solnčnega zatona. Potem sem se zleknil po dolgem, a zdajci sem se spomnil, da bi me znotraj utegnili opaziti.

Toda pozornosti nisem maral zbuditi, nemara bi me potem zmotili... nemara bi se tudi kapetanu zahotelo uživanja prelestnega pogleda morja ob solnčnem zatonu. Ne, tega nisem maral. Nobene družbe pri uživanju prirode, človek ti pokvari vse! Vsa pobožnost gre potem k vragu... Glasovi, ki so od znotraj prihajali, so me sicer motili, a kapetanu vendar nisem mogel ukazati, naj molči!

In tako sem moral vse slišati:

„Povejte mi, kako sem se drugače hotel izmazati iz neprilike?“ je rekel kapetanov glas.

„Ali ste prepričani, da je tat eden izmed teh osmih gospodov?“ To je bil glas prvega krmarja.

„Kakor da je dvakrat dve štiri!“

„Da sem na vašem mestu, bi bil dal vse aretirati...“

„In paroplovna družba?“

„Kapetan, vi govorite prav tako kakor Young...“

„Ali nemara nimam prav?“

„Družba sèm... družba tja... ali ni glavno, da pridemo vendar že temu peklenščku do živega?“

„Brez dokazov?“

„Ali, kapetan, saj imamo...“

„Imamo?... Figo imamo! Prav nič nimamo! Prav tako bi lahko osumili tudi Younga! Ali mislite, da Youngu ne kaže zaupati?“

„Izključeno!“

„Nu, kaj pa potem govorite?“

„In pater?“

„Zanj dam roko v ogenj. Saj poznam ljudi... Sicer pa, ali ne bi bilo nebotična blaznost, če bi si tat javno vtaknil ukradeno iglo v ovratnico? Ali ste že čuli kaj takega, krmar?“

„Seveda bi bilo blazno... Tudi po mojem je pater docela nedolžen...“

„Torej...“

„Ostane samo še slikar.“

„Ostane?... ostane?... Marnje! Ostanejo še Roullier in Anstruhter in Remington in...“

„Mislil sem le, med tistimi, ki so najbolj osumljeni...“

„Ah, osumljeni so vsi in nobeden, to je ravno svinjarija!“

„Ne vem, ta slikar...“ se je prvi krmar trdovratno spet vrnil name. „Če mislite, da je nedolžen, potem...“

„Ah, kdo pravi, nedolžen! Nisem z njim niti v sorodu, niti v svaštvu, doslej sem z njim sploh malo govoril.“

„Kako sodi Young o slikarju? Saj ga že dolgo opazuje...“

„Ah, Young...“ Kapetanov glas ni ravno razodeval občudovanja za detektiva. Zdajci so se znotraj odprla vrata in kapetan je vzkliknil:

„Nu, Young, kaj ste dosegli?“

„Nič, kakor drugače tudi nisem pričakoval.“

„Ali ste njegove papirje pregledali?“

„Da, splazil sem se skrivaj v njegovo kabino. Papirji so pristni ali vsaj tako pristni, da jim ni moči ničesar reči. Sicer pa... vsak pustolovec ima svoje papirje v redu. Navzlic njegovim listinam temu Axelu Svedrupu prav nič ne zaupam.“

„A zakaj?“

„Prepričevalnih razlogov nimam, to je bolj stvar čuvstev. Mož mi ni pogodu, to je vse...“

„Saj je ljubezniv in družaben in kolikor vem, priljubljen med potniki.“

„Vidite, to mi je sumljivo. Prijatelj je z vsemi, vsak večer se zbirajo ljudje okoli njega v salonu in poslušajo njegove pustolovščine. Slike kaže, ki jih je napravil v džunglah, razen tega ima celo kopico zelo zanimivih fotografij, o katerih pravi, da jih je snel na študijskih potovanjih po vseh koncih sveta. Kako naj vem, ali so slike res njegove? Še nikoli ga nisem videl pri slikanju. Preveč se peča z ljudmi in to ni brez vzroka. Pri vsem tem pa zmerom strelja z očmi. Ljudi zna zabavati, priznam. Toda stvar ima svoj kavelj: skoro prav toliko, kolikor pove, tudi iz ljudi izvleče z vpraševanjem. O, v tem kaže neverjetno spretnost.“

„Umetnik je, to marsikaj pojasni...“

„Če je le res umetnik? Jaz mu ne zaupam.“

„Ali ga mislite prijeti?“

„Hudiča, pa ne prijeti...“

„Saj bi potem morali tudi sebe aretirati...“

„Tega nikoli ne prebolim. Zlodejstvo brez primere... Kapetan, ali ste že slišali: detektiv, ki nosi v žepu ukradeno blago! Sramota, kakršne človek ne doživi dvakrat...“

„Imate prav. Ali si tega res ne znate pojasniti?“

„Ne! Mogoče je tat ukradeno uro in iglo priglumačil meni in patru. Dobro ste rekli, kapetan: hotel je napraviti zmešnjava.“

„Omenili ste samo patra in sebe. Zakaj pozabljate slikarja?“

„Ker ga imam na sumu.“

„Preiskali ste ga in niste nič našli. Če bi bil imel denar v manšeti, bi ga bili vendar morali najti.“

„Saj to je tisto. On je na videz prav tako čist kakor drugi, a vkljub temu čutim, da ta človek nekaj skriva, in prepričan sem, da še nismo na koncu.“

„To je katastrofa, Young...“

„Bojim se, da prava katastrofa šele pride.“

„Bog varuj!“

„Še nocoj moramo postaviti stražo pred zakladnico. Ta človek je zmožen vsega.“

„Vraga, imate prav! V zakladnici je pripravljenih samo za podružnico paroplovne družbe sto tisoč dolarjev. Dobiti moramo ljudi za stražo.“

„Ljudi? Komu hočete zaupati? Saj ne veste, kdo so njegovi pomagači!“

„Kaj svetujete?“

„Kapetan, samo trije ljudje so, na katere bi se zaklel: vi, kapetan, prvi krmar in jaz. Mi moramo prevzeti stražo. Mi nosimo tudi največjo odgovornost.“

„A tudi slikarja moramo strogo nadzirati.“

„Njega pritegnemo k straži.“

„Hudiča, ali ste zblazneli? Tatu na stražo?“

„Stvar je vendar jasna,“ je odgovoril Youngov glas. „Kje nam je ta človek bolj pred očmi kakor v naši sredi? Če je res to, za kar ga imam, bo umel prevariti in preliščiti vsako stražo in tisti, ki bo za nos potegnjen, bomo spet mi. Kdo ve, kaj bo napravil med tem, ko bomo stražili pred zakladnico...“

„Utegnete imeti prav,“ je odvrnil kapetan. „Čim bolj o tem premišljam, tem bolj mi vaša misel ugaja. Če je res on krivec, potem smo vsaj za toliko časa, dokler je med nami, varni pred njim. In če samo to dosežemo, ni malo...“

„Toda, ali ga to ne bo presenetilo?“ je posegel vmes krmar.

„Če je poštenjak, si mora šteti samo v čast, če ga povabimo...“

Glasovi znotraj so utihnil; skozi okence sem videl sij prižgane žveplenke. Nekdo si je moral zapaliti cigareto. Nu, slišal sem bil dovolj in zdelo se mi je pametno, da se spravim od tod, preden me zalotijo. Kako mučno bi moralo biti onim trem, če bi zvedeli, da sem slišal vsako njihovo besedo! Ne, siromaki so itak imeli že dovolj skrbi...

Jadrno sem se vrnil v svojo kabino. Skrbno sem zaklenil vrata za seboj in napravil majhen kontakt.

Kakšen kontakt?

O, saj skoro ni vredno besed! Oprezen človek sem in ne maram, da bi tuji ljudje preveč vtikali nos v moje zadevice. In ljudje so že po narodi radovedni ter se zmerom vtikajo v stvari, ki jim niso nič mar. O, o tem bi vam vedel marsikaj povedati.

Toda hotel sem pojasniti svoj kontakt!

Vidite, nič lagljega, kakor da bi kdo hotel oprezati pri mojih vratih. Morda kak radoveden strežaj, ali kaka dama, ki se zame zanima, ali pa... nu, da, vse človeško ravnanje in nehanje je zlo že iz mladega, da govorim s patrovimi besedami... tudi mister Young bi se utegnil kdaj zame pozanimati. Neznatna špranjica v vratih ali pa luknja v ključavnici bi

utegnili zbuditi njegovo radovednost — ali ni že dokazal, kako ga zanimam? — ali pa bi, kadar bi sedel nad svojimi majhnimi slikami, čisto neopaženo odprl vrata. O, vse je mogoče!

Vem, mister Young ljubi šale. Toda jaz ne ljubim njegovih šal, jaz sem človek brez humorja in njegove šale so mi posebno prisilne, kadar se le preveč ukvarjajo z mojo osebo, in zato... zato sem položil pod preprogo pred vrata kabine nekaj žic, čisto nevidnih.

A te drobne žičice so od sile občutljive, ne dajo, da bi jim kdo stopil na kurja očesa, ne da bi od ogorčenja...

Da, povedati moram, da so te žice v kar najtesnejši zvezi z mojo budilko. Ena teh žic vodi do budilke in če stopi kdo pred vrata, tedaj jame budilka razgrajati.

Tako, gospod Young! Kontakt je pripravljen. Budilka bo jela razgrajati, a vi se boste morali nekoliko premagati, da ne boste svojih kletvic le preglasno izmolili.

Odprem kovčeg. Na vrhu imam listine. Zložene so še prav tako kakor preje. V istem vrstnem redu. Gospod Young, kakor vidim, pazite tudi na malenkosti...

Ne, ne, Young, ničesar se še niste naučili, še zmerom ste šušmar... niti skrivnosti moje škatle s smotkami niste odkrili! Odprli ste škatlo in jo spet zaprli... smotke, same smotke!

Čisto drugače bi bili morali napraviti: dvigniti vrsto za vrsto, dokler ne bi bili prišli do poslednje vrste... in potem... potem bi bili videli, da je na žalost te slave konec, in pod njimi bi bili odkrili rjave bankovce, konzulove tisočake. Drugega vrh drugega... drugega vrh drugega...

O, ti rjavi bankovci bi vas bili gotovo zanimali, mister Young, zakaj slikar ima navadno samo svoj čopič in najpotrebnejši drobiž...

Še drugo presenečenje bi imel za gospoda Younga, če bi hotel govoriti.

Tole deščico za barve ste gotovo videli na mizi? Nenavadno velika deščica, priznam; toda ali nima take deščice vsak slikar in ali si ne sme izbrati velikosti po mili volji?... Jaz imam pač veliko potrebo po barvah...

Ali se vam ne zdi, da je barva nekoliko debelo nanešena?... Neverjetno, kako so razsipni ti slikarji, kaj ne, gospod Young?

A drugega si pri pogledu na deščico gotovo ne bi bili mislili... zanesljivo ne. In to bi bila

pogreška, velika pogreška... pogreška, ki je ne bi mogli več popraviti. Ne veste, zakaj? Ali si nič ne mislite, kaj bi utegnilo biti tamle pod kupčkom kobaltno višnjeve barve? Ne veste?

Nu, da vam povem: dragulji iz briljantne spone igralke Tamave.

In tamle je dolga črta zelene barve. Kakor debela, otekla gosenica. Ali se vam ne zdi, da se zelena barva lepo sklada z rubini? Z rubini, ki so bili še včeraj v zlatu — v zlatu cigaretnega toka gosposkične Antonijevske...

O, koliko je še zanimivosti na tej deščici! Tamle na primer kupček okra. Kako se leskeče! Tak lesk imajo časih gore na Krasu, če jih obsije opoldansko solnce. Samo da na Krasu ni takih zakladov, kakor v mojem barvnem gričevju. O, ni vam treba kopati globokih rovov, da pridete do prečudno lepega Brestrovega demanta! Demanta, s katerim bi lahko poplačali dolgove majhne kneževine!

In veste, kaj skriva prusko modra barva? Dragulje, ki jih je prej imel princ Waleški, dokler ni nekega dne Ria Ritti... toda ne smem biti indiskreten.

To je posebna istorija, kako mi je to ukradeno blago prišlo v roke. Zelo zamotana istorija...

Rrrrrrrrrrr...

Ah, te budilke! Vselej zahrešče ob nepravem času!

O, Young, morali bi biti opreznější! Iz lahnega drgeta, ki stresa budilko, spoznam, da je prisluškovalec še zmerom pred vrati. Gotovo je odkril kako špranjo, ki me zdaj skozi njo opazuje.

Toda moje skrivnosti niso tako poceni!

Naposled je potrkalo.

„Prsto!“

„Saj dovolite, gospod Svendrup?“

„Ah, kolika čast, mister Young!“ Skočil sem na noge in nedolžno pomolil mistru Youngu roko.

Young mi jo je zgrabil z obema rokama in dejal z medenim glasom:

„Prej ne izpustim vaše roke, dokler mi ne izpolnite prošnje, zaradi katere sem prišel...“

O, kako golobje oči je umel napraviti ta komedijant!

„Koga ne bi premagala vaša ljubeznivost, mister Young? Niti v točilnici ji nisem mogel

odoleti, ko ste sègli po urojih rokah...“ sem rekel s kar se da nedolžnim obrazom.

Youngu se je nekoliko podaljšal obraz in je izpustil mojo roko. Napravil se je, kakor bi bil ves skesan, in zaječal:

„Ali mi niste odpustili?“

„Nikoli se nisem srdil na vas!“

„Ali nisem bil v peklenskem položaju? Kako bi bili vi napravili?“

„Jaz ne bi bil nikoli spustil slikarja Axela Svendrupa iz rok...“

„Ha, ha, ha... in z njim bi bili zaprli še detektiva Younga...“

Zasmejal sem se in mu ponudil pleteni naslanjač. Nekoliko truden se je spustil vanj. Zadnji dogodki so mu vendarle pustili nekaj sledov. Njegov obraz je bil siv in upadel. Skoro bi se mi bil zasmilil.

„Ali vam smem ponuditi smotko?“

„O, prosim! Hm, hm... dobra... zelo dobro in redko zelišče!“

„Prav imate, gospod Young. Bojim se, da take škatle ne dobim več. Poklonil mi jo je neki konzul, ki mi je prijatelj...“

„Da, vidi se, ni slabo blago... Zdaj pa k moji prošnji...“

„Če bo v moji moči...“

„O gotovo... Veste, koga potrebujem?“ je rekel Young in se mi nasmehnil.

„Tatu...“ sem hladnokrvno odgovoril in pogledal Youngu v obraz.

Detektiv se je ugriznil v ustnice in se nekam zmedel. A samo za trenutek.

„Da, vsekako tudi njega, toda za zdaj potrebujemo hladnokrvnega moža, kakršen ste vi, da primemu tatu.“

„... Mene?“

„Da, vašo pomoč, gospod Svendrup!“

„Vse bi bil pričakoval, samo tega ne!“ sem se delal začudenega.

„A zakaj?“ Young je bil še bolj začuden kakor jaz.

„Ali smem biti iskren?“

„Celo prosim vam...“

„Mislil sem namreč...“

Napravil sem se, kakor bi bil v veliki zadregi. Zvijal sem se sèm in tja, dokler nisem spravil iz sebe:

„Mislil sem, res sem mislil, da me še zmemrom nekoliko sumíte. Od tod moje presenečenje...“

„Jaz da bi vas sumil? Nič mi ni bolj tuje od tega. Mojo roko za vas v ogenj! Kapetan, jaz, vsi... Poslušajte me in potem povejte, ali še zmerom mislite, da vas sumim... Nocoj pričakujemo napad na zakladnico. Temu tatu je vse podobno, ali ne?... In zato vas prosimo... vas edinega med vsemi potniki... da prevzamete s kapetanom, prvim krmarjem in menojo stražo pred zakladnico. Ali diši to po nezaupanju?“

„Imate prav!... Vesel sem, da sem se zmotil...“

„Kapetan vas prosi pomoči!“ je vnikljivo poudaril Young.

„Nu, potem pač ni moči odreči.“ V Youngovih očeh se je za sekundo čudno zabliskalo, toda njegov obraz je ostal negiben in nasmeh mu je zmrznil na obrazu.

„In kdaj, pravite, mister Young, bi potrebovali moje pomoči?“

„Nocoj... Podnevi se skoro ni bati, ker je promenadna paluba zraven zakladnice. In tam je zmerom dosti ljudi...“

Razumel sem Younga boljše kakor je utegnil slutiti.

O, mogel bi mu bil izdati zelo zanimive skrivnosti. O škatli s smotkami bi mu bil mogel pripovedovati in o gričih barv na moji deščici, o patru Jamesu Godefroyu, njegovi tajinstveni duši in njegovi prošlosti, o neki zelo zali mladi dami — konzulovi rejenki, ki je bila takisto na ladji, v kabini številka 13, a ni svoje kabine nikoli zapustila, in naposled o spremljevalcu gospodične Traerjeve, majorju O'lonnorju iz indijske vojske, o katerem bi se tudi dalo kaj povedati...

Toda čas za odkrivanje kvart še ni bil prišel...

10

Do enajste zvečer smo plesali v salonu.

Orkester se je izmučil malone na smrt. Sekta so iztočili več kakor kdajkoli. Toda bilo je ono prisiljeno, neprirodno razigrano razpoloženje, ki nastane vselej, kadar je v zraku nekaj zloveščega in tesnobnega.

Iz take „veselosti“ se rode iznenadna pobesnenja, ljubosumnostni prizori, dvoboji. To je napetost pred nevihto. Gromovi in bliski pomenijo odrešenje in olajšanje.

Toda kaj je bilo ono zlovešče in grozeče, ki je ustvarilo to napeto razpoloženje?

ZASTONJ

boste dobivali „Roman“, če nam naberete 5 naročnikov. Pošljite nam naročnino zanje za najmanj četrť leta in boste prav tako dolgo tudi Vi dobivali „Roman“

ZASTONJ!

Neka govorica!...

Strašna govorica, ki se je nalik strašilu iznenada pojavila na ladji... Govorica, o kateri ni nihče vedel, ali je kaj resnice na njej in ki so jo kapetan in ladijski oficirji odpravili z glasnim smehom.

Toda smeh je bil preglasen in preneiskren, kakor so mnogi zatrjevali, da bi bil pristen.

In vendar je govorica rasla in rasla in metala preteče sence na stene. Sence, ki so preplašile celo najpogumnejše, da so se na mračnih ladijskih hodnikih strahoma ozrli okoli sebe in se zgrozili, če so iznenada zagledali kako človeško postavo.

Moški so skrivoma pregledovali svoje revolverje, a ženske so se stiskale druga k drugi.

In ta govorica je prišla iz kabine številka 13.

Nekdo je baje videl, da je neki strežnik nenadoma z mrliško bledim obrazom in krvavimi rokami planil iz te kabine. Ne da bi ga bil opazil, je ta strežnik planil mimo njega z očmi, razprtimi od groze, in zamrmral:

„Umor... umor... Kje je dr. Jeffers?“

Dr. Jeffers je bil ladijski zdravnik.

Ta „nekdo“, o katerem ni nihče vedel, ali je moški ali ženska, je izprva čisto osupel in odrevenel stmel za strežnikom. Potlej pa je za vrati kabine začul rahlo ječanje. Vrata kabine so bila namreč samo priprta.

Zdaj je ta „nekdo“ zbral ves svoj pogum — če ga je vobče kaj imel — in pogledal skozi špranjo v vratih. In zagledal je nekaj tako strašnega, da je svoj zbrani pogum spet izgubil in kakor poblaznel zbežal.

Kaj je bil videl?

Na tleh kabine številka 13 je ležala deklica. Ležala je čisto zleknjena in v njenih rokah se je nekaj svetlikalo... Morda je bil kak dragulj, morda tudi samo srebrno zrcalo ali glavnik.

Te deklice „nekdo“ ni poznal... in zaklel se je, da je še nikoli ni videl med potniki. Oble-

čena je bila v preprosto belo obleko. A ta bela obleka je bila vsa omadeževana s krvjo. Dekletov obraz je bil bel ko marmor in oči je imela zaprte.

Ta „nekdo“ je trdil, da je bila deklica mrtva. Trdil pa je tudi, da je čul neko „ječanje“!

A mrtvi nimajo navade, da bi ječali.

Toda govoricam je bilo ljubše, govoriti o „mrtvih“. Sploh ta govorica!... Kakor je bila neprijemljiva, je vendar čedalje bolj rasla. Rasla je, čim bolj se je oddaljevala od resnice, z isto naglico kakor senca, ki se oddaljuje od svetlobe.

Nihče ni vedel, kdo je ta „nekdo“, ki je bil vse to videl. Vsi strežniki so zmigavali z glavo.

Kabina številka 13?

Toda kabina številka 13 vobče ni bila oddana! Bila je prazna... Kabina številka 13 je bila navadno prazna, ker ni nihče imel posebne želje po tej nesrečni številki. Saj je tudi ležala na koncu hodnika in ves čas vožnje ni nihče opazil, da bi bila oddana.

A navzlic temu si govorica ni nič storila iz teh protidokazov.

Da, govorica je šla celo tako daleč in je trdila, da je umor izvršil neki „nevidni“. Še zmerom je dovolj takih ljudi, ki tudi nemogoče stvari raznašajo dalje in jim verjamejo. Še več kakor to: ljudje so celo vedeli, da morilec ni mogel biti nihče drugi kakor skrivnostni tat...

Dunajski stražniki slove kot ljubeznivi ljudje. Na Kärntnerstrasse, eni najprometnejših ulic, se avtomobili ne smejo ustaviti delj kakor minuto. Pa se zadnjič zazdi dražestni gledališki igralki Friedl Haerlinovi, da bi ustavila svoj avto pred neko trgovino — vrhu tega še na nepravi strani ceste. A že je stražnik pri njej.

„Ali ne veste, da je prepovedano voziti na tej strani ceste in postajati?“

Friedl se mu ljubeznivo nasmehne: „Hotela sem samo pogledati, koliko stane onale višnjeva obleka v izložbi.“

Stražnik je tisti mah že na pločniku in v trgovini. Čez minuto se vrne:

„Tri in devetdeset šilingov. Zdaj pa le naglo naprej!“

Bernhard Bengston:

Na poskušnjo

Pred nekaj dnevi je pri meni doma pozvonilo. Odprl sem.

Zunaj je stal mlad mož, ki mi je izročil majhen papirnat škrnicelj in rekel:

„Izvolite — četrť funta prvovrstne kave. Ne stane nič!“

„Najlepša hvala! Pozdravite mi neznanega dobrotnika!“

„O, prosim — to je na poskušnjo. Čez teden dni se vrnem, morda boste naročili.“

Kavo smo takoj poskusili: bila je imenitna. Upam, da bodo druge trgovine s kavo tudi poskusile to metodo. Četrť funta kave na dan brezplačno na poskušnjo se v gospodinjstvu nemalo pozna. Se priporočam!

Drugi dan je prišel po pošti majhen zavojček. V njem je bila ljubka škatlica iz lepenke in v njej s sirovim maslom zmešana margarina. In zraven pismo: „Naš zastopnik... si bo v kratkem dovolil posetiti vas in sprejeti naročilo.“

Naslednji dan je prišel v hišo mlad gospod, ki je brezplačno razdeljeval škatlice sardin.

Bile so izborne.

Tedaj sem rekel svoji ženi: „Zdaj imava kavo, margarino in sardine — boš videla, da dobiva z jutrišnjo pošto kos slastnega srninega hrbta.“

Toda srninega hrbta ni bilo. Trgovci z divjačino so še starokopitni.

A dan vendar ni minil čisto brez vsega. Mlada dama je pozvonila in ponudila na ogled pravkar izišlo kuharsko knjigo. „V osmih dneh se oglasim; upam, da bo milostiva knjigo kupila — stane samo pet mark.“

Mlada dama naj se oglasi, kadar jo je volja. Zakaj moja žena je knjigo že prečitala in si vse važnejše recepte izpisala.

Ta način prodajanja knjig mi je prav posebno po godu. Takoj sem si kupil polico za konverzijski leksikon in se trdno nadejam, da mi ga kmalu pošljejo brezplačno na ogled.

Načelo, po katerem prodajalec poišče kupca, da le-temu ni treba iti k njemu, pa utegne časih postati opasno. Vsaj tedaj, kadar gre za svilene nogavice. Tole mi je povedal prijatelj:

Mlada žena, ki je imela šele medene tedne za seboj, je bila sama doma. Pozvonilo je in

Rešitev zloženke in uspeh razpisa naše nagrade objavimo v prihodnji številki.

na pragu je stal mlad, eleganten gospod, ki se je predstavil za zastopnika neke tvrdke z nogavicami in vprašal, ali sme milostivi gospe pokazati novo vrsto neverjetno poceni svilenih nogavic, ki se nikoli ne strgajo. O, zakaj ne! Mlada žena ga je povabila v sobo, čemur se je elegantni gospod seveda rade volje odzval.

Kmalu nato se je vrnil domov mladi novoporočenec. Zagledal je v sobi neznanega gospoda, ki je klečal pred njegovo ženo ter se nekaj ukvarjal z njenimi lepimi meči...

Kupčijo, ki so jo nato sklepali, so baje čuli v vsej hiši. In zastopnik nogavic leži zdaj v bolnici. Pri vsem tem pa so bile nogavice res poceni...

Med otroki. „Slavko, jaz se ne maram več iti ata in mamo — bodiva rajši spet prijatelj!“

O če: „Tak vi bi se radi poročili z mojo hčerjo — ali pa se boste tudi upali prehraniti rodbino?“

„Mislim, da.“

„Dobro premislite, dragi gospod: nas je sedem!“

PRAVILNA ODLOČITEV!

Poleg vode igra pri pranju največjo vlogo tudi milo. Uspeh pranja je odvisen od njega, vsled česar je v interesu gospodinje, da kupuje najboljše. Tako milo, ki vzdržuje vse dobre lastnosti, je poznano terpentinovo

MILO GAZELA

po katerem sega danes na stotisoče gospodinj!

Iščemo zastopnike v vseh krajih!

Agfa
Kodak
Zeiss-Ikon
Voigtländer

Foto
kino
aparati

Stalno v zalogi
foto-materijal

Janko Pogačnik

Ljubljana
Tavčarjeva ulica šte. 4.

Ni treba, da si lepa že po naravi,

negovati se pa moraš. Nega je dolžnost! Dobro negovan obraz dvigne samozavest in razveseljuje okolico. Mladostni čar se podaljša za mnogo let, če se pravilno goji polt.

Redna skrbna nega kože

in primerna pravilno uporabljana kosmetična sredstva, kakor predpisuje moderna kozmetika, to je potrebno. — Najrazličnejše načine negovanja v vsej današnji popolnosti izvršuje

I. Institut za moderno kosmetiko

ki se nahaja

Dvořakova ul. št. 3/II (hiša Obnove-Tönnies
Odstranjuje nečistoče obraza, ogrce, nadležne kockice, starostne gube, vrasko itd.

Kupujte pri tvrdkah, ki pri nas oglašajo!

„PLANINKA“ zdravilni čaj

iz najboljših zdravilnih zelišč, čisti in prenavlja kri in učinkuje izborno pri slabi prebavi želodca, zaprtju telesa, napenjanju, nerednem delovanju črev, hemoroidih (zlati žili), poapnenju žil, izpuščajih in žolčem kamnu. Preprečuje kislino in zbuja tek. Pravi „Planinka“ čaj je zaprt in plombiran in ima napis:

Lekarna Mr. Ph. L. Bahovec, Ljubljana

6

ter stane zavojček 20 Din

Le pri

Josip Petelinč

Ljubljana

blizu Prešernovega spomenika
ob vodi

kupite najboljše in najtrpežnejše šivalne stroje za dom, obrt in industrijo znamke

Gritzner in Adler

ter švicarske pletilne stroje znamke
Dubied.

Velika izbira galanterijskega, modnega blaga in vseh potrebščin za šivilje, krojače, čevljarje in sedlarje i. t. d.

Prva protokolirana in najstarejša jugoslovanska izdelovalnica **harmonik**

FRANC LUBAS

Ljubljana, Dunajska cesta 36

Velika izbira — Najboljši material —
Popravila se solidno izvrše

7

Kolinska cikorija

pravi domači izdelek!

10